

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 6/2008 vp

Hallituksen esitys laiksi alkoholilain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 15 päivänä huhtikuuta 2008 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi alkoholilain muuttamisesta (HE 38/2008 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitussihteeri Ismo Tuominen, sosiaali- ja terveysministeriö

- tuotevalvontapäällikkö Leena Hakala, Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus
- toiminnanjohtaja Vertti Kiukas, Elämäntapa-liitto ry
- kehittämisspäälikkö Ritva Varamäki, Terveysten edistämisen keskus ry.

Lisäksi Elintarviketeollisuusliitto ry ja Panimo- ja virvoitusjuomateollisuusliitto ovat toimittaneet yhteisen kirjallisen lausunnon.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan kumottavaksi alkoholilain pykälä, jonka mukaan alkoholijuomien pakkauksissa tulee vuoden 2009 alusta olla yleinen varoitus tuotteen haitallisuudesta terveydelle ja

erityinen varoitus tuotteen aiheuttamasta sikiövauriovaarasta. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2009.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Eduskunta hyväksyi helmikuussa 2007 alkoholilakiin lisättäväksi pykälän, jonka mukaan alkoholijuomien pakkauksissa tulisi vuoden 2009 alusta olla tuotteen terveysvaaroista kertovat varoitusmerkinnät. Säännös varoitusmerkinnöistä lisättiin lakiin osana toimenpidekokonaisuutta, jolla eri säädösmuutoksilla tavoiteltiin alkoholijuomista nuorten hyvinvoinnille aiheutuvien haittojen vähentämistä, riskikulutuksen hillitse-

mistä sekä alkoholin kokonaiskulutuksen kääntämistä laskuun. Muina toimenpiteinä hyväksyttiin rajoituksia alkoholin mainontaan ja tarjoushintojen ilmoittamiseen sekä kiellettiin alkoholin myynnissä paljousalennukset. Toimenpiteillä oli tarkoitus tukea valtioneuvoston alkoholipolitiikan yleislinjauksista tekemässä periaatepäätöksessä asetettuja tavoitteita.

Hyväksyessään alkoholilain muutokset valiokunta totesi mietinnössään (StVM 58/2006

vp), että varoitusmerkintöjen vaikutus alkoholinkäyttöön on erittäin vähäinen. Valiokunta piti varoitusmerkintöjen lisäämistä kuitenkin perusteltuna, koska se katsoi, että tiedon jakamisella myös tuotepakkauksissa voidaan tukea muita kulutuksen vähentämiseen tähtääviä toimia. Vaikka tuolloin hyväksytyt eri toimenpiteet eivät välttämättä yksittäin toteutettuina olisikaan tehokkaita, yhtä aikaa toteutettuina ne antaisivat samansuuntaisen viestin kulutustottumusten muuttamiseksi.

Kun hallitus nyt esittää luopumista alkoholijuomapakkauksiin liitettävistä varoitusmerkinnöistä, pitää valiokunta välttämättömänä, että hallitus mahdollisimman pikaisesti esittää muita toimenpiteitä, joilla tuetaan tavoitetta alkoholikulutuksen vähentämisestä.

Alkoholin hinta on merkittävin kulutuksen määrään vaikuttava yksittäinen tekijä. Valiokunta ei pitänyt vuoden 2008 alusta toteutettuja veronkorotuksia riittävän suuruisina vaan katsoi, että korotusten olisi pitänyt olla kaikkien juomaryhmien osalta tuntuvampia. Samalla valiokunta piti tarpeellisena, että verotuksen avulla jatkossa varmistetaan, ettei alkoholin reaalihintaa suhteellisesti jälkeen yleisistä hintatason muutoksista (StVL 8/2007 vp). Valiokunta toistaa aiemmin esittämänsä kannan, että alkoholijuomaveroa tulee mahdollisimman pikaisesti korottaa (StVL 5/2008 vp).

Valiokunta pitää myös tarpeellisena, että alkoholimainontaa nykyisestä rajoitetaan. Erityisesti nuorison alkoholinkäyttöön vaikuttava mielikuvamainonta on omiaan muokkaamaan nuorten alkoholimyönteistä elämäntapaa. Tästä syystä alkoholimainonnan rajaamista tuotetietojen antamiseen olisi tarkoituksenmukaista harkita. Myös alkoholin tv-mainonnan rajoja tulisi tarkastella uudelleen. Alkoholin tv-mainontaan parhaana katseluaikana hyväksyttiin rajoituksia lasten ja nuorten suojaamiseksi kuluvan vuoden alusta voimaan tulleella lailla. Hyväksyessään rajoitukset valiokunta katsoi, että mainosten esittämistä voitaisiin edelleen myöhentää, ja

totesi, että perusteita alkoholin tv-mainonnan kieltämiselle kokonaan olisi myös olemassa (StVM 58/2006 vp).

Valiokunta on viimeksi mainitussa mietinnössään ottanut kantaa myös alkoholimainontaan urheilutoiminnan yhteydessä. Monet lajiliitot ovat näkyvästi sitoutuneet alkoholin mainontaan. Alkoholin mainostaminen urheilutoiminnan yhteydessä on ristiriidassa terveystieteiden tavoitteiden kanssa. Tästä syystä esimerkiksi valtionavustusten jaossa tulisi kriittisesti tarkastella niiden lajiliittojen osuutta, joilla on kytkös alkoholimainontaan.

Hyväksyessään nyt hallituksen esityksen varoitusmerkintävelvoitteen kumoamisesta valiokunta korostaa kuitenkin kuluttajan oikeutta saada totuudenmukaiset ja tarpeelliset tiedot tuotteesta. Kuluttajan suojantarpeen voidaan katsoa olevan erityisen korostunut silloin, kun tuote aiheuttaa hengen tai terveyden vaaraa. Sosiaali- ja terveysministeriön tulisi pikaisesti suunnitella toimia, joilla muulla viestinnällä lisätään kansalaisten tietoisuutta alkoholin vaikutuksista terveyteen.

Valiokunta toteaa vielä, että Euroopan komissio on kannanotossaan pitänyt hyväksyttävänä, että alkoholijuomapakkauksissa varoitetaan alkoholin aiheuttamasta haitasta sikiölle. Sen sijaan komissio on ilmoittanut vastustavansa yleistä varoitusta alkoholijuomien haitallisuudesta terveydelle. Ranskassa on voimassa laki, joka velvoittaa sikiövauriovaarasta kertovan varoituskuvakkeen tai -tekstin merkitsemiseen alkoholijuomien pakkauksiin. Vaikka meillä varoitusmerkintävelvoitteen voimaansaattamisesta nyt luovutaan, pitää valiokunta tärkeänä, että varoitusmerkintöjen mahdollisesti yleistyessä unionin jäsenmaiden kansallisissa lainsäädännöissä, Suomi tällöin seuraa esimerkkiä omassa lainsäädännössään. Lisäksi hallituksen tulee toimia aktiivisesti ja aloitteellisesti unionin toimielimissä pitääkseen esillä ehdotusta, että varoitusmerkinnöistä säädettäisiin yhteisöläisäädännössä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana.

Helsingissä 22 päivänä huhtikuuta 2008

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Juha Rehula /kesk	Päivi Räsänen /kd
vpj.	Sirpa Asko-Seljavaara /kok	Paula Sihto /kesk
jäs.	Risto Autio /kesk	Anni Sinnemäki /vihr
	Maria Guzenina-Richardson /sd	Satu Taiveaho /sd
	Hannakaisa Heikkinen /kesk	Lenita Toivakka /kok (osittain)
	Anneli Kiljunen /sd	Erkki Virtanen /vas
	Marjaana Koskinen /sd	vjäs. Sanna Lauslahti /kok.
	Håkan Nordman /r	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää.

VASTALAUSE

Perustelut

Hallituksen esityksessä ehdotetaan kumottavaksi alkoholilain pykälä, jonka mukaan alkoholi-juomien pakkauksissa tulee vuoden 2009 alusta olla yleinen varoitus tuotteen haitallisuudesta terveydelle ja erityinen varoitus tuotteen aiheuttamasta sikiövauriovaarasta. Varoitusmerkinnöistä luopumista ehdotetaan Euroopan komisiolta saadun kirjelmän vuoksi.

Eduskunta hyväksyi esityksen varoitusmerkinnöistä viime kaudella osana alkoholihaittoja rajoittavaa toimenpidepakettia. Nämä perustelut eivät ole muuttuneet. Asiantuntijakuulemisessa valiokunnassa kävi ilmi, että komission kirjelmä ei välttämättä edellytä varoitusmerkinnöistä luopumista. Kirjeessään komissio myöntää, että tieteellisen tutkimusaineiston perusteella toimenpiteet tietoisuuden lisäämiseksi alkoholin käytön vaaroista raskauden aikana ovat erittäin tärkeitä. Lausunnon mukaan alkoholijuomiin liitettäviä terveysvaroituksia voidaan siten pitää hyödyllisenä keinona sikiön alkoholioireyhtymän yleisessä vähentämisstrategiassa. Komissio toteaa myös, että haitalliset ja vaaralliset alkoholinkulutusmallit vaikuttavat merkittävästi kansanterveyteen. Siten kansalaisilla on komission lausunnon mukaan oikeus saada asianmukaista tietoa haitallisen ja vaarallisen alkoholin käytön terveysvaikutuksista ja erityisesti sikiövaaroista.

Komissio olisi ollut valmis neuvottelemaan hallituksen kanssa siitä, miten varoitusmerkinnät voidaan yhteisen näkemyksen mukaan toteuttaa. Hallitus ei kuitenkaan ole halunnut neuvotella asiasta, vaan esittää koko alkoholilain 33 b §:n kumoamista. Pidämme hallituksen päätöstä hyvin valitettavana ja vastuuttomana. Katsoimme, että kaksiosaisesta merkinnästä olisi tullut jättää kumoamatta ainakin velvoite lisätä pakkauksiin sikiötä koskeva varoitusmerkintä, jota komissio ei ole vastustanut. Lisäksi tulisi neuvotteluja myös yleisen varoitusmerkinnän lisäämiseksi juomapakkauksiin komission kanssa

jatkaa. Tämä on tärkeää kuluttajien turvallisuuden sekä kansanterveyden turvaamiseksi Suomessa.

Esitämme nyt kumottavaksi ehdotettavaa pykälää muutettavaksi niin, että komission huomautukset tulevat otetuksi huomioon. Ranskassa on noin vuosi sitten hyväksytty laki, joka edellyttää varoitusmerkintöjä alkoholipakkauksissa, mutta ne voivat olla myös kuvallisia. Suomen vastaavassa pykälässä edellytetään, että varoituksen tulee olla kirjallinen "suomeksi ja ruotsiksi". Jotta lainsäädäntömme mahdollistaisi myös eurooppalaiset kuvalliset varoitusmerkinnät, ehdotamme, että alkoholilain 33 b §:ää ei kumottaisi, vaan se muutettaisiin niin, että vaatimus nimenomaisesta kirjallisesta merkinnästä poistettaisiin. Varoitusmerkintä tulisi koskemaan tuotteen aiheuttamaa sikiövauriovaaraa.

Kansanterveyttä ei tule uhrata alkoholiteollisuudelle

Alkoholipoliittisen päätöksenteon tulee perustua kansanterveydellisiin, tieteelliseen näyttöön perustuviin seikkoihin, ei esimerkiksi kaupallisten tahojen suojeluun. Vaikka alkoholin käyttöön voidaan voimakkaimmin vaikuttaa alkoholin hinnan ja saatavuuden säätelyllä, tarvitaan myös muita toimenpiteitä, kuten alkoholin mainonnan sääntelyä sekä tehokasta tiedottamista alkoholin haitoista.

Koska alkoholihaitat ja -sairaudet ovat alkoholinkulutuksen kasvun myötä lisääntyneet hälyttävästi, on alkoholinkulutusta pyrittävä vähentämään kaikin käytettävissä olevin keinoin. Valistusta ja varoitusmerkintöjä tarvitaan tiedon lisäämiseen ja vahvan viestin välittämiseen siitä, että kyseessä on terveydelle haitallinen tuote. Nyt käsittelyssä oleva lakiesitys on vastaavasti viesti siitä, ettei kuluttajan oikeudesta tietää tuotteen riskeistä välitetä.

Alkoholipoliittisten toimien tulee olla johdonmukaisia. Eduskunnan tekemiin alkoholipolitiikan linjauksiin tulee voida luottaa, eikä si-

ten ole järkevää kumota vastikään voimaan saatettua alkoholilain säännöstä.

Muilta osin yhdymme valiokunnan mietinnön alkoholipoliittisiin kannanottoihin.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella esitämme,

että lakiehdotus hyväksytään muutettuna seuraavasti:

Vastalauseen muutosehdotus

Laki

alkoholilain 33 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 8 päivänä joulukuuta 1994 annetun alkoholilain (1143/1994) 33 b §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 588/2007 (*poist.*) seuraavasti:

5 luku

Mainonta (*poist.*), hinnoittelu ja varoitusmerkinnät

33 b §

Varoitusmerkinnät

*luovuttaa alkoholijuoman Suomessa markkinoille tai käyttöön, on huolehdittava siitä, että pakkaukseen on merkitty (*poist.*) varoitus tuotteen aiheuttamasta sikiövauriovaarasta. (Laki 588/2007)*

Alkoholijuoman valmistajan, maahantuojan, jakelijan tai muun toiminnanharjoittajan, joka

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2009.

Helsingissä 22 päivänä huhtikuuta 2008

Päivi Räsänen /kd
Anneli Kiljunen /sd
Marjaana Koskinen /sd

Satu Taiveaho /sd
Maria Guzenina-Richardson /sd